

PROFESYONEL MUHASEBECİLİKTE MESLEK ÖNCESİ STAJ UYGULAMASI: BİR ARAŞTIRMA

Doç. Dr. Işıl PEKDEMİR*

MUHASEBE MESLEĞİNDE STAJIN YERİ

Birleşmiş Milletler bünyesinde "Uluslararası Muhasebe ve Raporlama Standartları" konusunda faaliyet gösteren "Hükümetler Arası Uzmanlar Çalışma Grubu"nun geliştirdiği "profesyonel muhasebeci" tanımına göre; "yasal olarak muhasebe mesleğini düzenleme yetkisi verilmiş ülke kuruluşları, denetim veya muhasebe meslek ör-

gütü tarafından üye olarak kabul edilmesi için gerekli koşulları karşılayan kişi profesyonel muhasebecidir."¹ Bu tanım kapsamında kişinin profesyonel muhasebeci olarak kabul edilmesi için aşağıda belirtilen asgari koşulları sırasıyla karşılaması gerekir²:

● Konu ile ilgili üniversite eğitimi tamamlamış olmak,

* İ.Ü. İşletme Fakültesi

1 Bu tanım, dünyada pek çok kesimi kapsayacak şekilde karşılaşılan en güncel olanıdır. Bkz: **Draft Agreed Conclusions and Recommendations**, United Nations, Sixteenth Session of the Intergovernmental Working Group of Experts on International Standards of Accounting and Reporting, Feb.19, 1999, Paragraf II. Burada söz konusu edilen Çalışma Grubu, 1970'li yıllarda Birleşmiş Milletlerde UNCTAD, United Nations Conference on Trade and Development bünyesinde, gelişmekte olan ülkelerin bu konudaki gereksinimlerini karşılamak amacıyla oluşturulmuş ve muhasebe mesleği ve muhasebe uygulamaları konularındaki standartlar günümüzde oluşturulmaya başlanmıştır. Ayrıca, benzer bir tanım Uluslararası Muhasebeciler Federasyonu (International Federation of Accountants-IFAC) tarafından da getirilmiştir. Ayrıntılı bilgi için bkz: **IFAC Handbook 1998 Technical Pronouncements**, s. 594.

2 Recep Pekdemir, **Muhasebe Mesleğinde Uzmanlaşma**, İstanbul: İSMMM Odası Yayınları No 27, 1999, sh. 6.

● Belirli bir süre içinde önceden belirlenen bir staj programını gerçekleştirmiş olmak,

● Yeterlilik sınavında başarı sağlamış olmak.

Bazı ülkelerde profesyonel muhasebe mesleğine girebilmek için en az üç yıllık muhasebe eğitimi yeterli bulunmuştur. Uluslararası standart veya kural belirleyici örgütler, en az dört yıllık üniversite eğitimi gerekli görmektedir. Ülkemizde de profesyonel anlamda muhasebe meslek mensubu adayı olabilmek için³, üniversitelerin dört yıllık eğitim programlarından, hukuk, iktisat, işletme, siyasal bilgiler, iktisadi ve idari bilimler dallarından birinden mezun olma veya bunların dışındaki en az dört yıllık bilim dallarından mezun olanların burada belirtilen bilim dallarından birinde lisans üstü eğitimi tamamlamış olma koşulu getirilmiştir⁴.

Yukarıda profesyonel muhasebeci olmak için ikinci koşul olarak gösterilen staj konusunda ise Uluslararası Muhasebeciler Federasyonu (IFAC)'nın getirdiği kural aşağıda verilmiştir⁵:

"Profesyonel muhasebe mesleğinde, belirli bir süre içinde stajın tamamlanması, mesleki yeterliliğin tescil edilmesinden önceki hazırlık programının temel bir unsurunu oluşturmaktadır. Staj süresi, profesyonel muhasebecilerin hizmetlerini sunduğu çevrenin farklılıklarına bağlı olarak değişiklik arz edebilir. Bununla birlikte, staj süresinin; stajyerlerin mesleki kariyerlerinde yükselebilmesi ve mesleki beceri ile mesleği icra edebilmesi için gerekli olan mesleki ahlak ve moral değerleri, bilgi ve becerileri yeterli bir şekilde elde ettiği

ni ortaya koyabilmesini ve daha sonra profesyonel mesleki faaliyetler için yeterli olduğunun tescil edilmesini sağlayacak uzunlukta olması gerekir. Bu amaca ulaşmak için, bu süre normal olarak üç yıllık bir süreden daha az olamaz."

Yukarıda belirtilen Uluslararası Muhasebeciler Federasyonu (IFAC)'nın getirdiği kurala göre⁶,

■ Staj, mesleki yeterlilik öncesi programın temel bir unsurunu oluşturmaktadır.

■ Stajın süresi, çeşitli kriterlere göre değişebilmekle birlikte, bu süre normal olarak üç yıldan az olmamalıdır

■ Staj sırasında stajyer, mesleki kariyerinde yükselebilmesi ve mesleki beceri ile mesleğini icra edebilmesi için gerekli olan mesleki ahlak ve moral değerler ile bilgi ve becerileri yeterli bir şekilde elde etmelidir.

Daha önce de belirtildiği gibi, muhasebe mesleğine girebilmek için muhasebe meslek mensubu adayları tarafından gerçekleştirilmesi gereken stajın süresi, Uluslararası Muhasebeciler Federasyonu tarafından üç yıl olarak ortaya konulmuştur. Ancak, ülkemizde staj süresi, SMMM adayı olabilmek için gelişmiş ülkelerdeki ve uluslararası örgütlerin geliştirdiği kuralarda belirtildiği gibi en az üç yıl olarak değil, iki yıl olarak öngörülmüştür⁷.

Bu çalışmada araştırma konusu olarak, profesyonel muhasebe mesleğine girebilmek için ortaya konulan üç koşuldan biri olan mesleki yeterlilik öncesi staj seçilmiştir.

3 Ülkemizde muhasebe mesleği, üç kademeli olarak yapılandırılmıştır: Bunların sırası şu şekildedir: Serbest Muhasebecilik (SM), Serbest Muhasebeci Mali Müşavirlik (SMMM), Yeminli Mali Müşavirlik (YMM). Bunlardan SM, ticaret lisansı mezunlarının da başvurabileceği bir düzeyi oluşturmaktadır. Dolayısıyla uluslararası kriterlere uygun olmadığı için SM'ler bu çalışmada ele alınmamıştır. Ayrıntılı bilgi için bkz: 3568 sayılı Serbest Muhasebeci Mali Müşavirlik ve Yeminli Mali Müşavirlik Kanunu, (kısaca Muhasebe Meslek Kanunu), Resmi Gazete, 13.6.1989, Madde 5/B.

4 Ayrıntılı bilgi için bkz: Muhasebe Meslek Kanunu, Madde 5/A.

5 IFAC Education Committee, "International Education Guideline No 9: Pre-qualification Education, Assessment of Professional Competence and Experience Requirements of Professional Accountants," Issued July 1991, Revised Oct. 1996, Paragraph 49.

6 Bu kuralın uygulamaya konabilmesi amacıyla yine IFAC Education Committee tarafından bir tartışma bildirisi hazırlanmış ve yayınlanmıştır. Ayrıntılı bilgi bkz: IFAC Education Committee, Discussion Paper: Practical Experience, August 1998.

7 Bkz: Muhasebe Meslek Kanunu, Madde 5/B.

ARAŞTIRMANIN AMACI

Araştırmanın iki amacı bulunmaktadır. Birinci amacı, stajın başarısını, staj süresini, uygulanan staj programını, staj ortamını, staj izleme ve değerlendirme sistemini, sorumlu meslek mensubunun özelliklerini ve muhasebe meslek örgütünün uygulamalarını ortaya koymak, değişkenler arasındaki ilişkileri incelemek ve stajın başarısı ile diğer değişkenler arasındaki ilişkileri araştırmaktır. Bu doğrultuda alt amaçlar;

- Staj süresi ile stajın başarısı,
- Staj programı ile stajın başarısı,
- Staj ortamı ile stajın başarısı,

■ Staj izleme ve değerlendirme sistemi ile stajın başarısı,

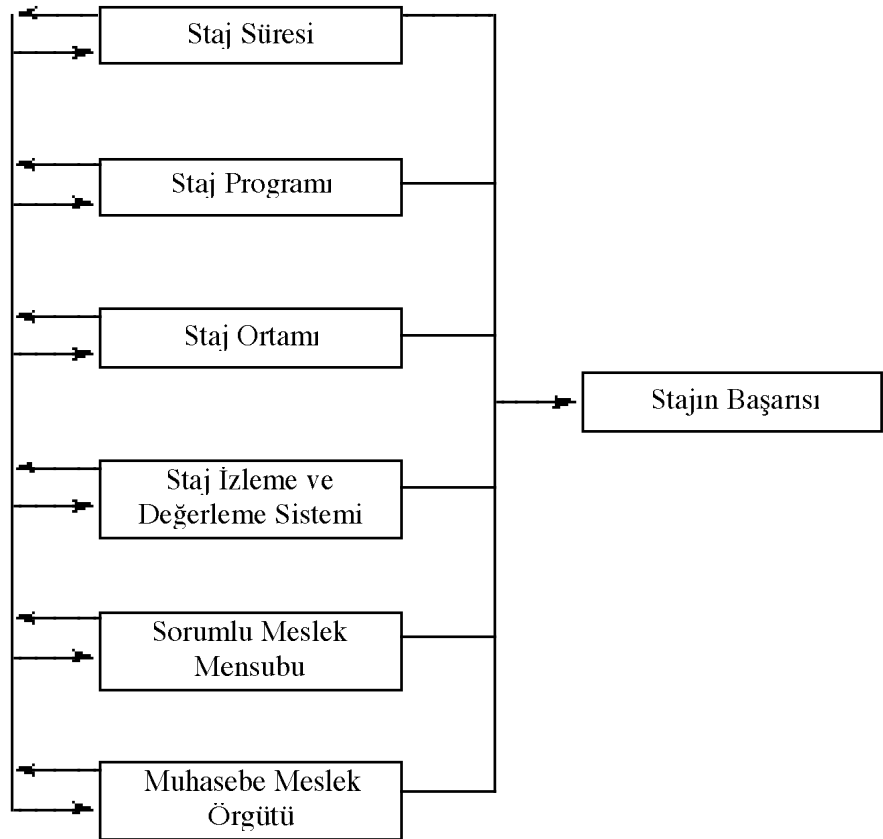
■ Sorumlu meslek mensubu ile stajın başarısı,

■ Muhasebe meslek örgütü ile stajın başarısı arasındaki ilişkileri saptamaktır

Araştırmanın ikinci amacı ise, stajın başarısını çeşitli faktörlerin ne kadar etkilediğini tespit etmektir. Diğer taraftan, staj süresinin, staj programının ve staj ortamının hangi faktörlerden ne kadar etkilendiğini ortaya koymaktır.

ARAŞTIRMA MODELİ

Şekil-1’de yer alan araştırma modeli ta-

Şekil-1: Stajın Başarısı ve Diğer Değişkenler

nımlayıcı nitelikte olup, araştırmanın amaçlarına ulaşmak üzere incelenecek hareket tarzını ortaya koymak için geliştirilmiştir.

ARAŞTIRMANIN DEĞİŞKENLERİ VE KULLANILAN ÖLÇEK

Araştırmaya ilişkin yedi değişken ve bu değişkenlere ait boyutlar aşağıda verilmiştir⁸.

Stajın Başarısı (sbasarı): Staj, aday meslek mensuplarında,

■ Mesleğin gerektirdiği ahlaki nitelikler ve meslek bilincini yerleştirmek,

■ İlgili mevzuat ve uygulamayı doğru ve etkili biçimde öğretmek ve bilgileri geliştirmek ve

■ Meslekte standartlaşma sağlama amacına yönelik olarak gerçekleştirilmesi gereklidir.

Kısaca, stajın amacı, mesleki disiplin, bilgi, deneyim ve yeterliliğe sahip meslek mensubu yetiştirmektir⁹.

Bu araştırmada, stajın başarısı, stajyerin yaptığı stajdan mesleki bilgi-beceri ve bazı ahlaki ve moral değerleri kazanması açısından ele alınmıştır

Staj Süresi (ssure): Staj süresi, stajyerlere gerekli mesleki bilgi ve becerileri kazandırması, mesleki gelişimlerini sağlaması, onların mesleki ahlak ve değerleri öğrenmesine imkan vermesi açısından incelenmiştir

Staj Programı (sprog): Staj programı, SMMM adaylarının staj konuları, çalışma programları ve staja ilişkin zorunlu eğitim programları Temel Eğitim ve Staj Merkezi (TESMER) tarafından standart olarak hazırlanır¹⁰.

Bu araştırmada, staj programı, muhasebe

meslek örgütü tarafından belirlenen gereklere uyulması, stajyerin yetişmesi, bazı konularda derinlemesine uzmanlaşmaya olanak sağlaması, stajyer ve staj yapılan kurum açısından yararlı olacak şekilde hazırlanmış olması açısından ele alınmıştır

Staj Ortamı: Stajın yapıldığı ortam aşağıda gösterilen altı faktör ile ölçülmüştür.

■ Öğrenme ve gelişme imkanı sunma (oogren)

■ Yetiştirme (oyetiş)

■ Kaynak sağlama (okaynak)

■ Sevgi, saygı ve güven verme (osev)

■ Stajyer yetiştirme ekibi oluşturma (oe-
kip)

■ Motive etme (omotiv)

Staj İzleme ve Değerleme Sistemi: Stajın izlendiği ve değerlendirildiği sistem aşağıda verilen dört faktör ile değerlendirilmiştir:

■ Staj çalışmasının planlanması (cplan)

■ Gözden geçirilmesi ve izlenmesi (ciz-
le)

■ Stajyerler tarafından uyulması gereken ya da yol gösterici nitelikteki kuralların, yönergelerin ve el kitaplarının hazırlanması (ckit)

■ Kayıtların tutulması, dosyalanması ve raporlanması (cdos)

Sorumlu Meslek Mensubu: Serbest Muhasabeci Mali Müşavir adayları, stajlarını Yeminli Mali Müşavir veya Serbest Muhasabeci Mali Müşavir yanında ve/veya onların denetim ve gözetiminde yapabilirler¹¹.

Bu araştırmada, stajın yaptırılmasına yö-

8 Söz konusu değişkenler ve bunlara ait boyutlar, IFAC Education Committee, **Discussion Paper: Practical Experience**, dan geliştirilmiştir.

9 Serbest Muhasabeci Mali Müşavirlik ve Serbest Muhasebecilik Staj Yönetmeliği, Resmi Gazete, 23.08.1997, Madde 5 ve 6.

10 Serbest Muhasabeci Mali Müşavirlik ve Serbest Muhasebecilik Staj Yönetmeliği, Madde 10.

11 Serbest Muhasabeci Mali Müşavirlik ve Serbest Muhasebecilik Staj Yönetmeliği, Madde 15/2.

nelik olarak sorumlu meslek mensubunun özellikleri, aşağıda belirtilen iki faktör ile ele alınmıştır

- Bilgi ve beceriye sahip olma (mbilgi)
- Mesleki (profesyonel) deneyim (mdeney)

Muhasebe Meslek Örgütü: Muhasebe meslek örgütünün özellikleri üç faktör ile incelenmiştir:

- Bilimsel toplantılar (kurs, seminer, sempozyum, kongre, atelye çalışmaları, forum, vb.) düzenleme (orkoor)
- Staj yaptıran kurum ve stajyerler ile yakın işbirliği ve koordinasyon sağlama (ortop)
- Meslek öncesi destek ve bağlilik gösterme (ordest)

Yukarıda belirtilen değişkenler ve onların faktörlerine ilişkin değerler, Likert'in 5'li ölçeği üzerinde puanlandırılmıştır. Değişkenlerin faktörlerine ilişkin olarak verilen ifadeler, araştırmaya katılan kişiler tarafından "Tamamen Katılıyorum", "Kısmen Katılıyorum", "Kararsızım", "Kısmen Katılmıyorum", "Tamamen Katılmıyorum" şeklinde değerlendirilmiştir.

HİPOTEZLER

Araştırmada test edilmesi hedeflenen hipotezler aşağıda verilmiştir:

1. H₁: Stajın süresi ile stajın başarısı arasında ilişki vardır
2. H₂: Staj programı ile stajın başarısı arasında ilişki vardır
3. H₃: Staj yapılan ortam ile stajın başarısı arasında ilişki vardır
4. H₄: Staj izleme ve değerlendirme sistemi ile stajın başarısı arasında ilişki vardır
5. H₅: Sorumlu meslek mensubu ile stajın başarısı arasında ilişki vardır

6. H₆: Muhasebe meslek örgütü ile stajın başarısı arasında ilişki vardır

ARAŞTIRMANIN KAPSAMI, SINIRLARI VE KULLANILAN YÖNTEM

Bu çalışmada, Serbest Muhasebeci Mali Müşavir (SMMM) olabilmek için Aralık 1998'de stajını tamamlamış, Nisan 1999'da SMMM Yeterlilik Sınavına girmiş stajyerlerden, yaptıkları stajın başarısı, staj programı, staj ortamı, staj izleme ve değerlendirme sistemi, sorumlu meslek mensubu ve meslek örgütü hakkındaki görüşleri alınmak istenmiştir. Bu nedenle, İstanbul Serbest Muhasebeci Mali Müşavirler Odası'na kayıtlı, Aralık 1998'de stajını tamamlamış, Nisan 1999'da SMMM Yeterlilik Sınavına girmiş stajyerlerin görüşlerine başvurulmuştur.

İstanbul Serbest Muhasebeci Mali Müşavirler Odası'na kayıtlı stajyerlerin seçilmesinin nedenleri şunlardır:

■ Türkiye genelinde Aralık 1998'de stajını tamamlamış, Nisan 1999'da sınava girmiş stajyerlerin sayısı 754'tür¹². İstanbul Serbest Muhasebeci Mali Müşavirler Odasına kayıtlı olup Aralık 1998'de stajını tamamlayıp Nisan 1999'da SMMM Yeterlilik Sınavına girenlerin sayısının 302 olması ve bu sayının aynı özelliklere sahip ülke genelindeki stajyer sayının %40'ını oluşturmaması,

■ Ülke çapında ruhsat almış Serbest Muhasebeci (SM) ve Serbest Muhasebeci Mali Müşavir (SMMM) sayısının yaklaşık 46.231 olması ve İstanbul Serbest Muhasebeci Mali Müşavirler Odası'na aynı dönem itibarıyla kayıtlı bulunan meslek mensupları sayının 14.050'ye ulaşarak, ülke genelinde % 30.4 oranında bir paya sahip olması¹³,

■ Ülke genelinde serbest çalışanlar kütüğüne kayıtlı bulunan Yeminli Mali Müşavirlerin yaklaşık %55.8'inin (Ülke toplamı 1,482 ve İstanbul toplamı 810) İstanbul Yeminli Mali Müşavirler Odası'na kayıtlı olması¹⁴.

12 Bu sayı, Temel Eğitim ve Staj Merkezinden elde edilmiştir.

13 www.turmob.org.tr/turmob/istatistikler/01.html, Mart 2000.

14 www.turmob.org.tr/turmob/istatistikler/02.html, Mart 2000.

Yukarıda belirtilen nedenlerle İstanbul Serbest Muhasebeci Mali Müşavirler Odası'na kayıtlı stajyerlerle çalışılması planlanmıştır. Bu durumda, araştırmanın ana kütlesini İstanbul Serbest Muhasebeci Mali Müşavirler Odası'na kayıtlı Aralık 1998'de stajını tamamlamış, Nisan 1999'da SMMM Yeterlilik Sınavına girmiş stajyerler (302 kişi) oluşturmaktadır. Bu stajyerlerin listesi İstanbul Serbest Muhasebeci Mali Müşavirler Odası'ndan elde edilmiştir. Örnek büyüklüğü, çeşitli hesaplama yöntemlerinden biri¹⁵ kullanılarak 169 olarak belirlenmiştir. Söz konusu 169 stajyer, ana kütleden tesadüfi olarak seçilmiş ve belirlenen 169 kişiye anket formu yollanmıştır. 15 adet anket formu söz konusu kişiler adreslerinde bulunmadığından geri gelmiştir. Cevaplayan kişilerin sayısı gerekli analizlerin yapılabilmesi için yetersiz olması nedeniyle cevap vermeyenlere bir kez daha anket formu postalanmış ve bu şekilde cevap verenlerin sayısı toplam olarak 63'ü bulmuştur. Bunun sonucunda cevap verme oranı, % 41 olarak hesaplanmıştır ve bu oranın, gerekli analizlerin yapılabilmesi için yeterli olduğuna karar verilmiştir.

KULLANILAN İSTATİSTİK ANALİZLER

Anket formu aracılığı ile toplanan veriler "SPSS for Windows 8.0" istatistik programı aracılığı ile bilgisayar ortamında düzenlenmiş ve güvenilirlik analizi yapılmış, değişkenlerin her biri için aritmetik ortalama ve standart sapma¹⁶ hesaplanmış, ayrıca basit korelasyon ve çoklu regresyon analizleri yapılmıştır.

Güvenirlilik analizi, anket formu ile ne ölçüde güvenilir bir ölçüm yapıldığını tespit etmek için¹⁷ yapılmıştır. Güvenirlilik katsayısı olan Cronbach alfa değeri, anket formundaki tüm değişkenler için 0.97 olarak hesaplanmıştır. Değişkenler için hesaplanan Cronbach alfa değerleri 0.88 ile 0.94 arasında değişmektedir. Bu so-

nuçlar, yapılan anket çalışmasının güvenilirliğinin yüksek olduğunu ortaya koymuştur.

Basit korelasyon analizi ile değişkenler arasındaki ilişkiler araştırılırken, korelasyon katsayısı, +1 ile - 1 arasında değiştiği, 1'e yaklaştığında değişkenler arasında kuvvetli, 0'a yaklaştığında ise zayıf bir ilişki olduğu dikkate alındığında¹⁸, korelasyon katsayısı, 40 ile 70 arasında ise, ilişkinin orta kuvvette, 40'ın altında ise düşük, 70'in üzerinde ise kuvvetli olduğu kabul edilmiştir. Hesaplanan ilişkilerin anlamlı ya da tesadüfi olup olmadığını denetlemek için z testi ($n > 30$)¹⁹ uygulanmıştır.

Bağımsız değişkenlerin bağımlı değişkeni ne ölçüde etkilediğini tespit etmek için çoklu regresyon analizi yapılmıştır²⁰. Önce tüm bağımsız değişkenler regresyon modeline dahil edilmiş, daha sonra bağımlı değişkeni en çok etkileyen bağımsız değişken tespit etmek amacıyla adım adım regresyon (stepwise) metodu kullanılmıştır. Regresyon katsayısı, %50'nin üzerinde ise bağımsız değişkenlerin bağımlı değişken üzerindeki etkisinin kuvvetli olduğu kabul edilmiştir. Bu etkinin anlamlılığı, %5 anlamlılık düzeyinde ANOVA tabloları aracılığı ile yapılan F testleri²¹ ile kontrol edilmiştir. Diğer taraftan, bağımsız değişkenlerin standardize edilmiş regresyon katsayılarının (beta değerlerinin) 0'dan farklı olup olmadığını, diğer bir ifade ile değişimin kaynağının tesadüfi olup olmadığını test etmek için t-testi uygulanmıştır.

ELDE EDİLEN BULGULAR

1. Değişkenlere İlişkin Değerler

Tablo-1'de stajın başarısı, stajın süresi, staj programı, staj ortamı, staj izleme ve değerlendirme sistemi, sorumlu meslek mensubu ve muhasebe meslek örgütü değişkenlerinin ortalama değerleri görülmektedir.

15 Sample Size Calculator, www.surveysystem.com/sscalc.htm, March 2000.

16 W. L. Carlson, Betty Thorne, Applied Statistical Methods, New Jersey: Prentice Hall, 1997, sh. 39,49.

17 William J. Ray, Methods: Toward a Science of Behavior and Experience, California: Brooks-Cole Publishing, 1993, sh.66.

18 Robert R. Pagano, Understanding Statistics in the Behavioral Sciences, New York: West Publishing Company, 1990, sh.118.

19 Neyran Orhunbilge, Uygulamalı Regresyon ve Korelasyon Analizi, İstanbul: Avcıol Basım Yayın, 1996, sh.29.

20 Regresyon analizi konusunda daha geniş bilgi için bkz: Orhunbilge, a.g.e.

21 John Neter, William Wasserman and Michael H. Kunter, Applied Linear Statistical Models, New York: Irwin Inc., 1990, sh. 271-287.

Tablo-1: Ortalama Değerler

	N	Minimum	Maksimum	Ortalama	Std. Sapma
Stajın Başarısı	63	1,00	5,00	3,5556	1,4786
Staj Süresi	63	1,00	5,00	3,6222	0,9292
Staj Programı	63	1,00	5,00	3,5913	1,1380
Staj Ortamı	63	1,00	5,00	3,4484	1,0278
Değerleme Sistemi	63	1,00	5,00	2,9668	1,2361
Meslek Mensubu	63	1,00	5,00	4,0617	1,0750
Meslek Örgütü	63	1,00	5,00	2,9577	1,3178

Stajın Başarısı: Araştırmaya konu olan stajyerlerin yaptıkları staja ilişkin puanların ortalama değeri 3.55 olarak hesaplanmıştır. Bu değer, 5'li ölçek üzerinde orta değer (3)'ün biraz üzerindedir. Stajyerin yaptığı stajdan mesleki bilgi-beceri elde etmesi ve bazı değerleri kazanması orta değer (3) biraz üzerindedir.

Staj Süresi: Staj süresinin ortalama değeri 3.62'dir. Bu değer, orta değer (3) biraz üzerindedir. Staj süresi, stajyerlere gerekli mesleki bilgi ve becerileri kazandırması, mesleki gelişimlerini sağlaması, onların mesleki ahlak ve değerleri öğrenmesine imkan vermesi açısından orta derecenin biraz üzerinde bulunmuştur.

Staj Programı: Staj programının ortalama değeri, 3.59'dur. Bu değer, orta değer (3) biraz üzerindedir. Staj programı; muhasebe meslek örgütü tarafından belirlenen gereklere uyulması, stajyerin yetişmesi, bazı konularda derinleşmesine uzmanlaşmaya olanak sağlaması, stajyer ve staj yapılan kurum açısından yararlı olacak şekilde hazırlanmış olması açısından orta düzeyin biraz üzerindedir.

Staj Ortamı: Staj ortamının ortalama değeri 3.44 olarak hesaplanmıştır. Bu değer, ölçek üzerinde yer alan orta değer civarındadır. Stajyere öğrenme ve gelişme imkanı sunulması, yetiştirilmesi, becerilerini geliştirebileceği bilgi teknolojileri ve mesleki uygulamalar ile ilgili kaynak sağlanması, gelişme sağlayabileceği

tüm fırsatların sunulması, sevgi, saygı ve güven verilmesi, stajyerin işe alınması, geliştirilmesi ve gelişiminin izlenmesinin bir kişi ya da ekibin sorumluluğuna verilmesi ve stajyerlerin motive edilmesi açısından staj yapılan ortamın orta düzeyde imkan sağladığı tespit edilmiştir.

Staj İzleme ve Değerleme Sistemi: Staj izleme ve değerlendirme sisteminin ortalama değeri 2.96 olarak hesaplanmıştır. Bu değer, ölçek üzerinde orta değer (3) altında yer almaktadır. Staj çalışmasının planlanması, gözden geçirilmesi ve izlenmesi, stajyerler tarafından uyulması gereken ya da yol gösterici nitelikteki kuralların, yönergelerin ve el kitaplarının hazırlanması, staja ilişkin kayıtların tutulması, dosyalanması ve raporlanması açısından iyi bir staj izleme ve değerlendirme sisteminin oluşturulmadığı saptanmıştır.

Sorumlu Meslek Mensubu: Bu değere ilişkin ortalama değer 4.06 olarak hesaplanmıştır. Bu değer, 5'li ölçek üzerindeki orta değer (3) oldukça üzerindedir. Araştırmaya konu olan stajyerlerin staj yaptığı kurumdaki sorumlu meslek mensubu; muhasebe meslek örgütünün üyeliğe kabul politika ve koşullarla ilgili bilgilere sahip olması, muhasebe meslek örgütünün eğitim ile ilgili politika ve hedeflerinden haberdar olması, stajyer yetiştirmeye yönelik mesleki ve teknik bilgilere sahip olması, stajyere belirli bir program dahilinde zaman ayırması, stajyer

yetiştirme konusunda yeterli sorumluluğa sahip olması, staj yapılan kuruluştaki deneyimli ve kıdemli biri olması ve muhasebe meslek örgütüne kayıtlı üyeler arasında deneyim sahibi olması açısından oldukça iyidir.

Muhasebe Meslek Örgütü: Bu değişkene ilişkin ortalama değer, 2.95 olarak bulunmuştur. Bu değer, ölçek üzerinde orta değer altında yer almaktadır. Muhasebe meslek örgütü, yanlarında stajyer yetiştirecek muhasebe meslek mensuplarına yönelik olarak, deneyim ve bilgilerin aktarılması ve sorumlulukların açıklanması konularında yardımcı olacak şekilde kurslar ve seminerler, bilimsel toplantılar düzenlemesi, staj yaptıran kurum ve stajyer ile yakın bir işbirliği ve koordinasyon içinde olması, meslek öncesi staj ile ilgili gerekleri karşılayacak şekilde yeterli destek ve bağlılık göstermesi açısından orta düzeyin altındadır.

2. Değişkenler Arasındaki İlişkiler

Tablo-2'deki Spearman korelasyon analizine göre, %1 anlamlılık düzeyine göre stajın başarısı ile değişkenler arasındaki ilişkiler aşağıda verilmiştir:

■ Stajın süresi ile stajın başarısı arasında orta kuvvette, pozitif ve anlamlı bir ilişki ($r = 0.633$, $p = 0.000$) (1. Hipotez kabul),

■ Staj programı ile stajın başarısı arasında orta kuvvette, pozitif ve anlamlı bir ilişki ($r = 0.687$, $p = 0.000$) (2. Hipotez kabul),

■ Staj yapılan ortam ile stajın başarısı arasında orta kuvvette, pozitif ve anlamlı bir ilişki ($r = 0.697$, $p = 0.000$) (3. Hipotez kabul),

■ Staj izleme ve değerlendirme sistemi stajın

başarısı arasında orta kuvvette, pozitif ve anlamlı bir ilişki ($r = 0.557$, $p = 0.000$) (4. Hipotez kabul),

■ Sorumlu meslek mensubu ile stajın başarısı arasında orta kuvvette, pozitif ve anlamlı bir ilişki ($r = 0.699$, $p = 0.000$) (5. Hipotez kabul),

■ Muhasebe meslek örgütü ile stajın başarısı arasında düşük kuvvette, pozitif ve anlamlı bir ilişki bulunmuştur ($r = 0.429$, $p = 0.000$) (6. Hipotez kabul).

Yukarıda belirtilen ilişkilerin dışında;

■ Staj ortamı ile staj programı arasında kuvvetli ($r = 0.753$, $p = 0.000$),

■ Staj programı ile staj süresi arasında kuvvetli ($r = 0.748$, $p = 0.000$),

■ Staj ortamı ile staj izleme ve değerlendirme sistemi arasında kuvvetli ($r = 0.705$, $p = 0.000$),

■ Sorumlu meslek mensubu ile staj izleme ve değerlendirme sistemi arasında kuvvetli ($r = 0.704$, $p = 0.000$),

■ Sorumlu meslek mensubu ile staj programı arasında orta kuvvette ($r = 0.664$, $p = 0.000$),

■ Sorumlu meslek mensubu ile staj ortamı arasında orta kuvvette ($r = 0.653$, $p = 0.000$),

■ Staj ortamı ile staj süresi arasında orta kuvvette ($r = 0.623$, $p = 0.000$),

■ Sorumlu meslek mensubu ile staj süresi arasında orta kuvvette ($r = 0.531$, $p = 0.000$) pozitif yönde anlamlı ilişkiler ortaya çıkmıştır.

Tablo-2: Korelasyon Katsayıları*

	SBASARI	SSURE	SPROG	MENSUP	IZL_DEG	ORTAM
SSURE	,633 ,000					
SPROG	,687 ,000	,748 ,000				
MENSUP	,699 ,000	,531 ,000	,664 ,000			
IZL DEG	,557 ,000	,586 ,000	,628 ,000	,704 ,000		
ORTAM	,697 ,000	,623 ,000	,753 ,000	,653 ,000	,705 ,000	
ORGUT	,429 ,000	,483 ,000	,468 ,000	,482 ,000	,681 ,000	,451 ,000

* %1 Anlamlılık düzeyinde (çift yönlü)

3. Stajın Başarısını Etkileyen Faktör - ler

Stajın başarısı dışındaki değişkenlerin kendi aralarındaki korelasyon katsayıları incelendiğinde, sorumlu meslek mensubu ile staj izleme ve değerlendirme sistemi arasında (0.704), staj ortamı ile staj izleme ve değerlendirme sistemi arasında (0.705), staj programı ile staj süresi arasında (0.748), staj ortamı ile staj programı arasında (0.753) oldukça kuvvetli ilişkiler saptanmıştır. Bu durumda, bu değişkenlerden en az bir tanesini regresyon modeli dışında bırakmak gerekir düşüncesiyle staj izleme ve değerlendirme sistemi önce modele alınmamış daha sonra modele ilave edilmiştir. Sonuçların iki durumda da değişmediği görülünce, bu değişkenin modele dahil edilmiş hali ile yorumlar yapılmıştır. Özellikle, staj süresinin ve staj izleme ve değerlendirme sistemine ait hiçbir faktörün stajın başarısını anlamlı bir şekilde etkilemediği görülmüştür.

Stajın başarısı bağımlı değişken; staj süresi, staj programı, staj ortamı, staj izleme ve değerlendirme sistemi, sorumlu meslek mensubu ve muhasebe meslek örgütü bağımsız değişkenler

olarak ele alındığında, %5 anlamlılık düzeyine göre çoklu regresyon analizi ile elde edilen sonuçlar aşağıda verilmiştir:

Tablo-3'e göre bağımsız değişkenlere ilişkin tüm faktörler modele dahil edildiğinde, tüm faktörler birarada stajın başarısını 0.86 etkilemektedir. Bu etkinin anlamlı olup olmadığını test etmek için ANOVA tablosu (Tablo-4) incelendiğinde, bu etki anlamlı bulunmuştur ($r = 0.930$, $r^2 = 0.865$, $p = 0.000$).

Ancak, Tablo-5'teki beta değerleri dikkate alındığında, sorumlu meslek mensubunun deneyimi, staj programı, staj ortamının stajyer yetiştirme özelliği, sorumlu meslek mensubunun bilgisi ve muhasebe meslek örgütünün bilimsel toplantılar düzenleme faktörlerinin beta değerlerinin 0'dan anlamlı bir şekilde farklı olduğu görülmektedir. Diğer faktörlerin beta değerlerinde 0'dan anlamlı bir farklılık bulunmamıştır.

Tablo-6'daki adım adım regresyon analizindeki Model-3'e göre, sorumlu meslek mensubunun deneyimi, staj programı ve stajyer yetiştirme faktörleri stajın başarısını 0.80 etkile-

mektedir ($r = 0.896$, $r^2 = 0.803$, $p = 0.000$). Bu etkinin anlamlı olduğu ANOVA tablosunda görülmektedir (Tablo-7). Tablo-8'e göre bu faktörlere ait beta değerlerinin 0'dan farkları anlamlıdır.

Adım adım regresyon analizindeki Model-2'ye göre, sorumlu meslek mensubunun deneyimi ile staj programının stajın başarısı üzerindeki etkisi 0.785'tir ($r = 0.886$, $r^2 = 0.785$, $p = 0.000$). Bu iki faktöre ait beta değerlerinin 0'dan farkları anlamlı bulunmuştur.

Model-1'e göre ise, sorumlu meslek

mensubunun deneyimi stajın başarısını tek başına 0.71 açıklamaktadır ($r = 0.846$, $r^2 = 0.717$, $p = 0.000$) ve bu %5 anlamlılık düzeyinde anlamlıdır.

Kısaca, stajın başarısını sorumlu meslek mensubunun deneyimi tek başına 0.71 etkilerken, sorumlu meslek mensubunun bilgisi, staj ortamının stajyer yetiştirme özelliği, staj programı ve muhasebe meslek örgütünün bilimsel toplantılar düzenleme faktörleri düşük oranda etkilemektedir. Diğer faktörlerin ise, stajın başarısı üzerinde anlamlı etkileri bulunamamıştır.

Tablo-3: Stajın Başarısı – Regresyon Katsayısı

Model	R	R Square	Adjusted R Square	Std. Error of the Estimate
	,930	,865	,814	,6379

a Predictors: (Constant), ORDEST, OOGREN, MBILGI, ORKOOR, CKIT, SSURE, CPLAN, OMOTIV, OEKIP, OSEV, SPROG, CDOK, OKAYNAK, ORTOP, CIZLE, OYETIS, MDENEY

Tablo-4: Stajın Başarısı – ANOVA Tablosu

Model		Sum of Squares	df	Mean Square	F	Sig.
1	Regression	117,244	17	6,897	16,948	,000
	Residual	18,312	45	,407		
	Total	135,556	62			

a Predictors: (Constant), ORDEST, OOGREN, MBILGI, ORKOOR, CKIT, SSURE, CPLAN, OMOTIV, OEKIP, OSEV, SPROG, CDOK, OKAYNAK, ORTOP, CIZLE, OYETIS, MDENEY

b Dependent Variable: SBASARI

Tablo-5: Stajın Başarısı – Beta Değerleri

		Unstandardized Coefficients		Standardized Coefficients	T	Sig.
Model		B	Std. Error	Beta		
1	(Constant)	-,235	,487		-,482	,632
	SSURE	,108	,167	,068	,647	,521
	SPROG	-,732	,202	-,563	-3,624	,001
	OOGREN	-5,669E-02	,165	-,041	-,344	,732
	OYETIS	,396	,188	,319	2,105	,041
	OKAYNAK	-,169	,172	-,126	-,981	,332
	OSEV	-,126	,133	-,101	-,951	,347
	OEKIP	4,903E-03	,119	,005	,041	,967
	OMOTIV	9,815E-02	,166	,073	,592	,557
	CPLAN	4,902E-03	,106	,005	,046	,963
	CIZLE	1,773E-02	,151	,017	,118	,907
	CKIT	-,171	,103	-,162	-1,668	,102
	CDOK	-6,102E-02	,150	-,054	-,406	,687
	MBILGI	,254	,117	,193	2,173	,035
	MDENEY	1,484	,228	1,153	6,514	,000
	ORKOOR	-7,646E-02	,088	-,072	-,870	,389
	ORTOP	,320	,123	,335	2,607	,012
	ORDEST	-,203	,121	-,215	-1,672	,101

a Dependent Variable: SBASARI

Tablo-6:Stajın Başarısı–Adım Adım Regresyon Analizi

Model	R	R Square	Adjusted R Square	Std. Error of the Estimate
1	,846	,717	,712	,7937
2	,886	,785	,778	,6970
3	,896	,803	,793	,6731

a Predictors: (Constant), MDENEY

b Predictors: (Constant), MDENEY, SPROG

c Predictors: (Constant), MDENEY, SPROG, OYETIS

Tablo-7: Stajın Başarısı – Adım Adım Regresyon Analizi / ANOVA Tablosu

Model		Sum of Squares	Df	Mean Square	F	Sig.
1	Regression	97,128	1	97,128	154,183	,000
	Residual	38,427	61	,630		
	Total	135,556	62			
2	Regression	106,408	2	53,204	109,522	,000
	Residual	29,147	60	,486		
	Total	135,556	62			
3	Regression	108,821	3	36,274	80,052	,000
	Residual	26,734	59	,453		
	Total	135,556	62			

a Predictors: (Constant), MDENEY

b Predictors: (Constant), MDENEY, SPROG

c Predictors: (Constant), MDENEY, SPROG, OYETIS

d Dependent Variable: SBASARI

Tablo-8: Stajın Başarısı – Adım Adım Regresyon Analizi / Beta Değerleri

		Unstandardized Coefficients		Standardized Coefficients	T	Sig.
Model		B	Std. Error	Beta		
1	(Constant)	-.341	,329		-1,036	,304
	MDENEY	1,090	,088	,846	12,417	,000
2	(Constant)	-2,714E-02	,298		-,091	,928
	MDENEY	1,784	,177	1,386	10,101	,000
	SPROG	-,779	,178	-,600	-4,371	,000
3	(Constant)	-,167	,294		-,568	,572
	MDENEY	1,631	,183	1,267	8,915	,000
	SPROG	-,810	,173	-,623	-4,689	,000
	OYETIS	,240	,104	,194	2,308	,025

a Dependent Variable: SBASARI

4. Staj Programı Üzerinde Staj Ortamı ve Sorumlu Meslek Mensubunun Etkisi

Staj programı bağımlı, staj ortamı ve sorumlu meslek mensubu bağımsız değişkenler olarak kabul edilmiştir. Tablo-9 daki çoklu regresyon analizi sonuçlarına göre, bağımsız değişkenlere ilişkin tüm faktörler bir arada staj programını %5 anlamlılık düzeyinde 0.85 etkilemektedir ($r = 0.924$, $r^2 = 0.854$, $p = 0.000$) (Tablo-10). Tablo-11'deki beta katsayıları incelendiğinde, staj ortamının kaynak sağlama ($\beta = 0.271$, $p = 0.09$) ve sorumlu meslek mensubunun deneyimi ($\beta = 0.850$, $p = 0.000$) faktörlerine ait beta değerlerinin 0'dan anlamlı farklılığının olduğu diğer faktörlerin beta değerlerinin

ise 0'dan anlamlı bir farklılığının olmadığı görülmektedir.

Adım adım regresyon metoduna göre (Tablo-12-13-14), sorumlu meslek mensubunun deneyiminin staj programı üzerinde tek başına 0.81'lik bir etkisi vardır. Bu etki, ANOVA tablosuna göre anlamlıdır. Bu faktöre ait beta değerinin 0'dan farkı anlamlıdır ($r = 0.900$, $r^2 = 0.81$, $p = 0.000$, $\beta = 0.900$).

Bu durumda, staj programını, sorumlu meslek mensubunun deneyiminin önemli ölçüde, staj ortamının kaynak sağlama faktörünün ise çok az etkilediğini söylemek mümkündür. Diğer faktörlerin staj programı üzerindeki etkileri anlamlı bulunmamıştır.

Tablo-9: Staj Programı – Regresyon Katsayısı

Model	R	R Square	Adjusted R Square	Std. Error of the Estimate
	,924	,854	,832	,4658

a Predictors: (Constant), MDENEY, MBILGI, OSEV, OMOTIV, OEKIP, OKAYNAK, OOGREN, OYETIS

Tablo-10: Staj Programı – ANOVA Tablosu

Model		Sum of Squares	df	Mean Square	F	Sig.
1	Regression	68,569	8	8,571	39,497	,000
	Residual	11,718	54	,217		
	Total	80,288	62			

a Predictors: (Constant), MDENEY, MBILGI, OSEV, OMOTIV, OEKİP, OKAYNAK, OOGREN, OYETİS

b Dependent Variable: SPROG

Tablo-11: Staj Programı – Beta Değerleri

		Unstandardized Coefficients		Standardized Coefficients	T	Sig.
Model		B	Std. Error	Beta		
1	(Constant)	,407	,295		1,378	,174
	OOGREN	6,249E-02	,105	,058	,596	,554
	OYETİS	-3,848E-02	,112	-,040	-,343	,733
	OKAYNAK	-,279	,103	-,271	-2,701	,009
	OSEV	,115	,087	,120	1,316	,194
	OEKİP	,128	,074	,154	1,724	,090
	OMOTIV	,176	,098	,169	1,799	,078
	MBILGI	-,116	,076	-,114	-1,523	,134
	MDENEY	,842	,090	,850	9,384	,000

a Dependent Variable: SPROG

Tablo-12: Staj Programı – Adım Adım Regresyon Analizi

Model	R	R Square	Adjusted R Square	Std. Error of the Estimate
	,900	,810	,807	,5005

a Predictors: (Constant), MDENEY

Tablo-13: Staj Programı – Adım Adım Regresyon Analizi / ANOVA Tablosu

Model		Sum of Squares	Df	Mean Square	F	Sig.
1	Regression	65,010	1	65,010	259,567	,000
	Residual	15,278	61	,250		
	Total	80,288	62			

a Predictors: (Constant), MDENEY

b Dependent Variable: SPROG

Tablo-14: Staj Prgramı – Adım Adım Regresyon Analizi / Beta Değerleri

		Unstandardized Coefficients		Standardized Coefficients	T	Sig.
Model		B	Std. Error	Beta		
1	(Constant)	,403	,208		1,941	,057
	MDENEY	,891	,055	,900	16,111	,000

a Dependent Variable: SPROG

5. Staj Ortamı Üzerinde Sorumlu Meslek Mensubu ve Muhasebe Meslek Örgütü-nün Etkisi

Staj ortamı bağımlı değişken, sorumlu meslek mensubu ve muhasebe meslek örgütüne ilişkin faktörler bağımsız değişken olarak kabul edildiğinde, bu değişkenlere ilişkin tüm faktörlerin bir arada staj ortamı üzerindeki etkisi 0.63'tür. Bu etki, ANOVA tablolarına göre anlamlıdır ($r = 0.797$, $r^2 = 0.636$, $p = 0.000$) (Tablo-15 ve 16). Bu faktörlere ilişkin beta değerleri incelendiğinde, sorumlu meslek mensubunun deneyiminin beta değeri 0'dan farkı anlamlı ($\beta = 0.643$, $p = 0.000$), diğer faktörlerin ise beta

değerlerinin 0'dan anlamlı farklılıkları yoktur (Tablo 17).

Adım adım regresyon metoduna göre (Tablo-18,19), sorumlu meslek mensubu tek başına 0.60 oranında staj ortamını etkilemektedir. Bu etki, ANOVA tablosuna göre anlamlıdır ($r = 0.780$, $r^2 = 0.608$, $p = 0.000$). Sorumlu meslek mensubunun deneyimine ilişkin beta değerinin de 0'dan farklılığı anlamlıdır ($\beta = 0.780$, $p = 0.000$). Diğer faktörlerin ise, beta değerlerinin 0'dan farkı anlamlı bulunmamıştır.

Bu durumda, staj ortamını tek etkileyen faktör, sorumlu meslek mensubunun deneyimidir. Diğer faktörlerin staj ortamına etkisi tesadüfidir (Tablo-20).

Tablo-15: Staj Ortamı – Regresyon Analizi

Model	R	R Square	Adjusted R Square	Std. Error of the Estimate
	,797	,636	,604	,6468

a Predictors: (Constant), ORDEST, MBILGI, ORKOOR, MDENEY, ORTOP

Tablo-16: Staj Ortamı – ANOVA Tablosu

Model		Sum of Squares	Df	Mean Square	F	Sig.
1	Regression	41,647	5	8,329	19,909	,000
	Residual	23,848	57	,418		
	Total	65,495	62			

a Predictors: (Constant), ORDEST, MBILGI, ORKOOR, MDENEY, ORTOP

b Dependent Variable: ORTAM

Tablo-17: Staj Ortamı – Beta Değerleri

		Unstandardized Coefficients		Standardized Coefficients	T	Sig.
Model		B	Std. Error	Beta		
1	(Constant)	,668	,331		2,020	,048
	MBILGI	,119	,095	,130	1,242	,219
	MDENEY	,575	,096	,643	6,001	,000
	ORKOOR	1,121E-02	,077	,015	,145	,885
	ORTOP	9,198E-02	,113	,139	,812	,420
	ORDEST	1,173E-02	,104	-,018	-,113	,911

a Dependent Variable: ORTAM

Tablo-18: Staj Ortamı – Adım Adım Regresyon Analizi

Model	R	R Square	Adjusted R Square	Std. Error of the Estimate
	,780	,608	,601	,6489

a Predictors: (Constant), MDENEY

Tablo-19: Staj Ortamı – Adım Adım Regresyon Analizi / ANOVA Tablosu

Model		Sum of Squares	Df	Mean Square	F	Sig.
1	Regression	39,811	1	39,811	94,552	,000
	Residual	25,684	61	,421		
	Total	65,495	62			

a Predictors: (Constant), MDENEY

b Dependent Variable: ORTAM

Tablo-20: Staj Prgramı – Adım Adım Regresyon Analizi / Beta Değerleri

		Unstandardized Coefficients		Standardized Coefficients	T	Sig.
Model		B	Std. Error	Beta		
1	(Constant)	,954	,269		3,541	,001
	MDENEY	,698	,072	,780	9,724	,000

a Dependent Variable: ORTAM

6. Staj Süresi Üzerinde Staj Ortamı, Sorumlu Meslek Mensubu ve Muhasebe Meslek Örgütünün Etkisi

Staj süresi bağımlı, staj ortamı, sorumlu meslek mensubu ve muhasebe meslek örgütü bağımsız değişkenler olarak ele alındığında, bu değişkenlere ilişkin tüm faktörlerin staj süresi üzerindeki etkisi 0.72'dir. Bu etki ANOVA tablosuna göre anlamlıdır ($r = 0.849$, $r^2 = 0.721$, $p = 0.000$) (Tablo-21,22). Ancak, bu faktörlerden sorumlu meslek mensubunun deneyimi, staj ortamının kaynak sağlama ve motive etmenin beta değerleri 0'dan anlamlı bir şekilde farklıdır. Diğer faktörlerin beta değerlerinin 0'dan farklılığı anlamlı bulunmamıştır ($r = 0.820$, $r^2 = 0.672$, $p = 0.000$) (Tablo-23).

Adım adım regresyon analizindeki Model-3'e göre, sorumlu meslek mensubunun deneyimi, staj ortamının kaynak sağlama ve motive etme staj süresini 0.67 etkilemektedir. Bu etki, ANOVA tabloları aracılığı ile test edildiğinde anlamlı bulunmuştur (Tablo-24,25). Bu üç fak-

töre ilişkin beta değerlerinin (0.691, 0.457, 0.339) 0'dan farkı anlamlıdır (Tablo-26).

Adım adım regresyon analizindeki Model-2'ye göre, sorumlu meslek mensubunun deneyimi ve motive etmenin staj başarısı üzerindeki etkisi 0.62'dir. ($r = 0.791$, $r^2 = 0.625$, $p = 0.000$). Bu iki faktöre ait beta değerlerinin 0'dan farkları anlamlı bulunmuştur.

Model-1'e göre ise, sorumlu meslek mensubunun deneyimi stajın başarısını tek başına 0.57 açıklamaktadır ($r = 0.759$, $r^2 = 0.577$, $p = 0.000$) (%5 anlamlılık düzeyinde). Tablo-26'ya göre, bu faktöre ait beta değerinin 0'dan farkı anlamlıdır.

Kısaca, sorumlu meslek mensubunun deneyimi tek başına staj süresinin etkinliğini 0.57 etkilerken, staj ortamının kaynak sağlama ve motive etme faktörleri düşük oranda etkilemektedir. Diğer faktörlerin ise, staj süresi üzerinde anlamlı etkileri olmadığı saptanmıştır.

Tablo-21: Staj Süresi – Regresyon Katsayı

Model	R	R Square	Adjusted R Square	Std. Error of the Estimate
	,849	,721	,661	,5412

a Predictors: (Constant), ORDEST, OOGREN, MBILGI, ORKOOR, OMOTIV, OEKIP, OSEV, MDENEY, OKAYNAK, ORTOP, OYETIS

Tablo-22: Staj Süresi – ANOVA Tablosu

Model		Sum of Squares	Df	Mean Square	F	Sig.
1	Regression	38,589	11	3,508	11,975	,000
	Residual	14,940	51	,293		
	Total	53,529	62			

a Predictors: (Constant), ORDEST, OOGREN, MBILGI, ORKOOR, OMOTIV, OEKIP, OSEV, MDENEY, OKAYNAK, ORTOP, OYETIS

b Dependent Variable: SSURE

Tablo-23: Staj Süresi – Beta Değerleri

		Unstandardized Coefficients		Standardized Coefficients	T	Sig.
Model		B	Std. Error	Beta		
1	(Constant)	1,241	,348		3,564	,001
	OOGREN	6,882E-02	,127	,078	,542	,590
	OYETIS	-8,728E-02	,138	-,112	-,631	,531
	OKAYNAK	-,400	,122	-,475	-3,288	,002
	OSEV	,133	,104	,170	1,286	,204
	OEKIP	,126	,092	,185	1,364	,179
	OMOTIV	,357	,121	,420	2,944	,005
	MBILGI	-6,174E-02	,090	-,075	-,683	,498
	MDENEY	,466	,106	,576	4,397	,000
	ORKOOR	-9,564E-03	,073	-,014	-,132	,896
	ORTOP	8,922E-02	,097	,149	,923	,361
	ORDEST	1,792E-02	,090	,030	,200	,843

a Dependent Variable: SSURE

Tablo-24: Staj Süresi – Adım Adım Regresyon Analizi

Model	R	R Square	Adjusted R Square	Std. Error of the Estimate
1	,759	,577	,570	,6095
2	,791	,625	,613	,5783
3	,820	,672	,655	,5458

a Predictors: (Constant), MDENEY

b Predictors: (Constant), MDENEY, OMOTIV

c Predictors: (Constant), MDENEY, OMOTIV, OKAYNAK

Tablo-25: Staj Süresi – Adım Adım Regresyon Analizi / ANOVA Tablosu

Model		Sum of Squares	Df	Mean Square	F	Sig.
1	Regression	30,871	1	30,871	83,113	,000
	Residual	22,658	61	,371		
	Total	53,529	62			
2	Regression	33,460	2	16,730	50,017	,000
	Residual	20,069	60	,334		
	Total	53,529	62			
3	Regression	35,954	3	11,985	40,233	,000
	Residual	17,575	59	,298		
	Total	53,529	62			

a Predictors: (Constant), MDENEY

b Predictors: (Constant), MDENEY, OMOTIV

c Predictors: (Constant), MDENEY, OMOTIV, OKAYNAK

d Dependent Variable: SSURE

Tablo-26: Staj Süresi – Adım Adım Regresyon Analizi / Beta Değerleri

		Unstandardized Coefficients		Standardized Coefficients	T	Sig.
Model		B	Std. Error	Beta		
1	(Constant)	1,425	,253		5,635	,000
	MDENEY	,614	,067	,759	9,117	,000
2	(Constant)	1,214	,252		4,825	,000
	MDENEY	,462	,084	,571	5,477	,000
	OMOTIV	,246	,088	,290	2,782	,007
3	(Constant)	1,418	,248		5,725	,000
	MDENEY	,559	,086	,691	6,472	,000
	OMOTIV	,388	,097	,457	4,007	,000
	OKAYNAK	-,286	,099	-,339	-2,894	,005

a Dependent Variable: SSURE

SONUÇ

Araştırmaya konu olan İstanbul Serbest Muhasebeci Mali Müşavirler Odası'na kayıtlı, Aralık 1998'de stajını tamamlamış, Nisan 1999'da SMMM Yeterlilik Sınavına girmiş 63 stajyerden alınan bilgilere göre;

■ Sorumlu meslek mensubuna ilişkin ortalama değer, en yüksek değer (4.06) olarak,

■ Staj izleme ve değerlendirme sistemi ve muhasebe meslek örgütüne ilişkin ortalama değerler en düşük (0.296, 0.295) olarak tespit edilmiştir.

■ Stajın başarısı, staj süresi, staj programı ve staj ortamına ilişkin ortalama değerler ise orta düzey civarında bulunmuştur.

Stajın başarısı ile stajın süresi, staj programı, staj yapılan ortam, staj izleme ve değerlendirme sistemi ve sorumlu meslek mensubu arasındaki

ilişkiler orta kuvvette, stajın başarısı ile muhasebe meslek örgütü arasındaki ilişki düşük kuvvette bulunmuştur.

Değişkenler arasında en kuvvetli ilişkiler;

■ Staj ortamı ile staj programı

■ Staj programı ile staj süresi

■ Staj ortamı ile staj izleme ve değerlendirme sistemi

■ Sorumlu meslek mensubu ile staj izleme ve değerlendirme sistemi arasında saptanmıştır

Stajın başarısını sorumlu meslek mensubunun deneyimi tek başına 0.71 etkilerken, sorumlu meslek mensubunun bilgisi, staj ortamının stajyer yetiştirme özelliği, staj programı ve muhasebe meslek örgütünün bilimsel toplantılar düzenleme faktörleri düşük oranda etkilemektedir.

Staj programını sorumlu meslek mensubunun deneyimi önemli ölçüde (0.81), staj ortamının kaynak sağlama faktörü ise çok az etkilemektedir.

Staj ortamını tek etkileyen faktör (0.60), sorumlu meslek mensubunun deneyimidir.

Staj süresini sorumlu meslek mensubunun deneyimi tek başına 0.57 etkilerken, staj ortamının kaynak sağlama ve motive etme faktörleri düşük oranda etkilemektedir.

Araştırma sonuçlarına göre, sorumlu meslek mensubunun deneyimi; stajın başarılı olması, staj programının yararlı bir şekilde uygulanması, iyi bir staj ortamının hazırlanması ve staj süresi içinde stajyerlere gerekli mesleki bil-

gi ve beceriler ile bazı değerleri kazandırması açısından önemli bulunmuştur.

Kısaca, stajyerler, staj yaptıkları yerde sorumlu meslek mensubunun bilgi ve deneyimleri konusunda oldukça iyi bir tablo sergilerken, staj izleme ve değerlendirme sistemi ile muhasebe meslek örgütünün uygulamaları için aynı şekilde düşünmemektedir. Staj süresinin yeterliliği, staj programı, staj ortamı ve stajdan elde edilen başarı da stajyerler tarafından vasat olarak değerlendirilmiştir. Elde edilen bilgiler doğrultusunda, stajın başarısını, staj programını, staj ortamını ve staj süresinin iyi değerlendirilmesini etkileyen en önemli faktörün staj yapılan kurumdaki sorumlu meslek mensubunun deneyimi olduğu sonucuna varılmıştır.

KAYNAKÇA

3568 sayılı Serbest Muhasebeci Mali Müşavirlik ve Yeminli Mali Müşavirlik Kanunu, Resmi Gazete, 13.6.1989.

Draft Agreed Conclusions and Recommendations, United Nations, Sixteenth Session of the Intergovernmental Working Group of Experts on International Standards of Accounting and Reporting, Feb.19, 1999.

IFAC Education Committee, Discussion Paper: Practical Experience, August 1998.

IFAC Education Committee, "International Education Guideline No 9: Pre-qualification Education, Assessment of Professional Competence and Experience Requirements of Professional Accountants," Issued July 1991, Revised Oct. 1996.

IFAC Handbook 1998 Technical Pronouncements.

Neter, John., William Wasserman and Michael H. Kunter, Applied Linear Statistical Models, New York: Irwin Inc., 1990.

Orhunbilge, Neyran., Uygulamalı Regresyon ve Korelasyon Analizi, İstanbul: Avcıol Basım Yayın, 1996.

Pagano, Robert R., Understanding Statistics in the Behavioral Sciences, New York: West Publishing Company, 1990.

Pekdemir, Recep., Muhasebe Mesleğinde Uzmanlaşma, İstanbul: İSMMM Odası Yayınları No 27, 1999.

Ray, William J., Methods: Toward a Science of Behavior and Experience, California: Brooks-Cole Publishing, 1993.

Sample Size Calculator, www.surveysystem.com/sscalc.htm, March 2000.

Serbest Muhasebeci Mali Müşavirlik ve Serbest Muhasebecilik Staj Yönetmeliği, Resmi Gazete, 23.08.1997.

W. L. Carlson, Betty Thorne, Applied Statistical Methods, New Jersey: Prentice Hall, 1997.

www.turmob.org.tr/turmob/istatistikler/01.html, Mart 2000.

www.turmob.org.tr/turmob/istatistikler/02.html, Mart 2000

